

І. І. Подік,

к. е. н., викладач Ірпінського державного коледжу економіки та права, м. Ірпінь

ОЦІНЮВАННЯ СУЧАСНОГО СТАНУ ПОДАТКОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

I. Podik,

Ph.D., Professor of Irpin State College of Economics and Law

EVALUATION OF THE CURRENT STATE OF UKRAINE'S TAX SECURITY

У статті проаналізовано основні підходи до оцінювання податкової безпеки держави та запропоновано авторський перелік індикаторів. Проведено оцінку сучасного стану податкової безпеки України. Встановлено, що позитивні тенденції мають показники добровільної сплати податків, податкового адміністрування та податкового боргу платників податків. У задовільній області перебувають коефіцієнт еластичності і коефіцієнт ефективності роботи податкових органів, що свідчить про посилення фіскального спрямування податкової системи України. Проте знову підвищився рівень податкового навантаження.

In the article the main approaches to the evaluation of tax security and author list of indicators are offered. The current state of Ukraine's tax security was evaluated. It was established that the positive trends have indicators of voluntary payment of taxes, tax administration and the tax debt of taxpayers. In the satisfactory area are coefficient of elasticity and coefficient of efficiency of the tax authorities, indicating the strengthening of the fiscal direction of the tax system of Ukraine. But tax burden increased again.

Ключові слова: податки, податкова система, податкова безпека держави, індикатори податкової безпеки.

Key words: taxes, tax system, tax state security, indicators of tax security.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Реалії сьогодення свідчать про незамінну роль податків у забезпеченні національної економічної безпеки. Вони є не лише основним джерелом наповнення доходної частини державного бюджету, а й включені до всіх складових фінансової системи, формують відносини держави з юридичними і фізичними особами. Роль податкової безпеки настільки велика, що прорахунки в цій сфері окрім негативного впливу на показники економічної безпеки здатні підірвати основи національної безпеки взагалі. Тому на цьому етапі розвитку нашого суспільства актуальним є питання визначення умов забезпечення податкової безпеки.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Інтерес науковців до податкової безпеки держави останнім часом набуває неабиякого розвитку. У працях О. Баранецької, Ю. Бережної, З. Варналія, М. Виклюк, В. Герасик, Ю. Іванова, В. Іщенко, В. Матвеевої, В. Мартинюка, Є. Медведкіної, А. Петренко, Ю. Полянської, І. Селіверстова, А. Соколовської та ін. розкривається та обгрунтовується сутність податкової безпеки. Віддаючи високу оцінку науковим доробкам, необхідно зауважити, що науковцями приділяється недостатня увага розробці індикаторів для оцінювання рівня податкової безпеки держави.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою статті є формування сукупності індикаторів оцінювання рівня податкової безпеки національної економіки та оцінка сучасного рівня податкової безпеки України.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Система показників і індикаторів податкової безпеки важлива не сама по собі, а як засіб (інструмент) попередження критичних ситуацій, досягнення цілей безпечного розвитку. Тому особливої важливості набуває визначення оптимальної чисельності та сутності індикаторів. Так, К. Захарова [1, с. 36] рекомендує використовувати наступні індикатори: податкове навантаження, надлишкове податкове навантаження, коефіцієнт еластичності, ефективна податкова ставка, парето ефективності. О.В. Тимошенко [2, с. 36] пропонує здійснювати оцінювання рівня податкової безпеки держави за двома індикаторами: рівнем податкового навантаження (%) та часткою податків у структурі державного бюджету (%). А.В. Мартинюк та О. Баранецька [3], виділяють, в якості індикаторів податкової складової, рівень податкового навантаження на економіку та відношення обсягу податкового боргу до ВВП.

Заслужують на увагу індикатори оцінки рівня податкової безпеки держави, запропоновані С.М. Дячек, Ю.О. Легенчук [4, с. 224] та І.О. Цимбалюк [5]. Перші до показників (індикаторів) оцінки рівня податкової безпеки відносять: відношення податкових доходів до зведеного бюджету; відношення податкових доходів до реального і номінального ВВП; співвідношення прямих і непрямих податків; відношення непрямих податків до рівня споживчих цін; показник податкового боргу; показник податкового коефіцієнта; відношення ПДВ до податкових доходів. Друга пропонує оцінювати податкову безпеку за наступними показниками: стабільність та дієвість податкового законодавства, рівень довіри до

Таблиця 1. Індикатори оцінювання рівня податкової безпеки держави

Індикатори	Формула	Порогові значення
Рівень сумлінності сплати податків (%)	$R_{дс} = (\Sigma ПН - \Sigma ДПН) / \Sigma ПН \times 100\%$, де $\Sigma ПН$ – податкові надходження до зведеного бюджету України; $\Sigma ДПН$ – сума коштів додатково нарахованих до бюджетів та державних цільових фондів	≥ 95
Рівень загального податкового навантаження (%)	$R_{пн} = (\Sigma ПН + ВНПФ) / ВВП \times 100\%$, де $\Sigma ПН$ – податкові надходження до зведеного бюджету України; ВНПФ – власні надходження Пенсійного фонду; ВВП – валовий внутрішній продукт	≤ 30
Рівень податкового боргу платників податків (%)	$R_{пб} = \Sigma ПБ / \Sigma ПН \times 100\%$, де $\Sigma ПБ$ – податковий борг з податкових надходжень, зборів та платежів $\Sigma ПН$ – податкові надходження до зведеного бюджету	≤ 5
Коефіцієнт результативності адміністрування податкових надходжень	$K_{ра} = \Sigma ПНф / \Sigma ПНпл$, де $\Sigma ПНф$ – фактичні податкові надходження до зведеного бюджету України; $\Sigma ПНпл$ – планові податкові надходження зведеного бюджету України	≥ 1
Коефіцієнт еластичності	$K_{епн} = ((ПН2 - ПН1) / ПН1) / ((ВВП2 - ВВП1) / ВВП1)$, де $ПН1, ВВП1$ – податкові надходження до зведеного бюджету України та обсяг валового внутрішнього продукту за базовий (попередній) період; $ПН2, ВВП2$ – податкові надходження до зведеного бюджету України та обсяг валового внутрішнього продукту за звітний період	≥ 1
Коефіцієнт ефективності роботи фіскальних органів	$K_{еф} = \Sigma ДПН / Оу$, де $\Sigma ДПН$ – сума коштів додатково нарахованих до бюджетів та державних цільових фондів України; $Оу$ – обсяг коштів, які було витрачено на утримання контролюючого органу	≥ 5
Рівень тінізації економіки (% до ВВП)	Визначається відповідно до Методичних рекомендацій розрахунку рівня тіньової економіки, затверджених наказом № 123 від 18.02.2009 р. Міністерством економіки України	≤ 30

Джерело: складено та розроблено автором на основі [1–6].

уряду, наявність корупції, тінізація економіки, кваліфіковані кадри у сфері оподаткування, рівень податкової культури, ефективність адміністрування податків, дієвість податкового контролю, питома вага податків у ВВП країни та загальній сумі доходів державного бюджету, рівень пільгового оподаткування, співвідношення прямих і непрямих податків.

Досить інформативними є індикатори оцінювання податкової безпеки держави запропоновані І.С. Луценко [6, с. 161]: рівень концентрації податкових надходжень у доходах Державного бюджету; рівень концентрації податкових надходжень від ЗТД у доходах Державного бюджету; рівень оподаткування на економіку країни; рівень втрат Державного бюджету від пільгового оподаткування; рівень податкового боргу платників податків; коефіцієнт результативності адміністрування податкових надходжень; коефіцієнт еластичності; дієвість податкового контролю (коефіцієнт ефективності контрольних заходів; коефіцієнт результативності; коефіцієнт якості контрольних заходів; коефіцієнт дієвості контрольних заходів); коефіцієнт окупності роботи фіскальних органів; коефіцієнт інвестиційної віддачі податкових пільг підприємств з інвес-

тиціями; коефіцієнт ефективності використання податкових пільг підприємствами з інвестиціями; рівень тінізації економіки (% до ВВП).

Однак, майже у всіх розглянутих показників є недоліки. Це і складність практичної реалізації окремих розробок, адже багато які методики потребують глибоких соціологічних досліджень, а іноді і спеціальних програмних продуктів, і недоступність повного об'єму необхідної інформації через закритість або відсутність певних податкових даних. А перелік індикаторів повинен забезпечувати проведення максимально достовірного й якісного моніторингу, можливість швидкого одержання інформації та їхніх розрахунків.

Тому, систематизувавши наявні та власні напрацювання, пропонуємо комплекс основних індикаторів оцінювання рівня податкової безпеки держави, що наведено у таблиці 1.

Вибір цих показників обумовлений тим, що вони найбільш повно характеризують стан податкової безпеки. Так, "Рівень сумлінності сплати податків" розкриває не тільки надходження до бюджету, а й ставлення платників до обов'язку сплати податків, що, в свою чергу, формується і відношенням людей до податкової

служби, і прозорістю податкового процесу, і роз'яснювальною роботою органів ДФС. Підсилюється цей показник індексом "Рівень податкового боргу", що висвітлює проблеми зі своєчасною сплатою податків. Дає змогу оцінити результати діяльності органів фіскальної служби індекс "Коефіцієнт ефективності діяльності фіскальних органів". А такі індекси, як "Рівень податкового навантаження", "Коефіцієнт результативності адміністрування податкових надходжень", "Коефіцієнт еластичності" та "Рівень тінізації економіки" характеризують основні тенденції в економіці країни пов'язані із податковим впливом.

Зазначимо, що визначені індикатори оцінювання податкової безпеки держави не є вичерпними. Однак їх використання дозволить здійснити моніторинг рівня податкової без-

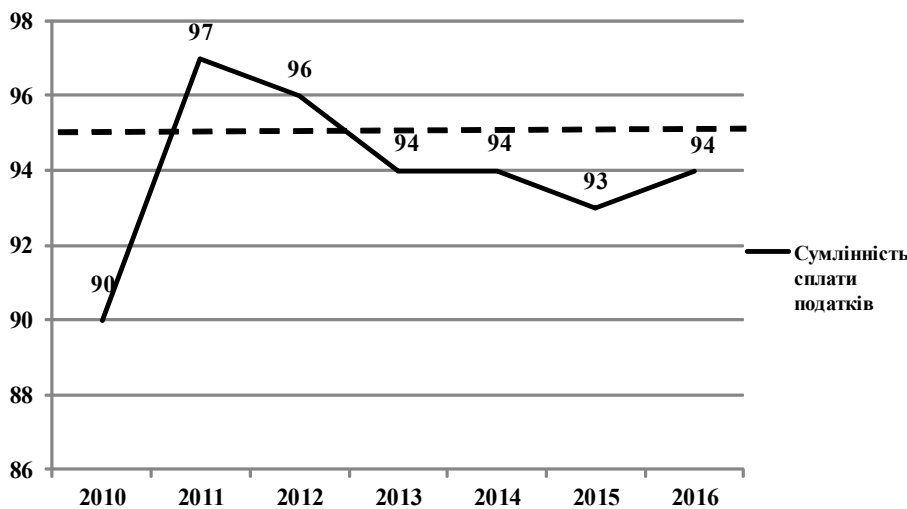

Рис. 1. Динаміка рівня сумлінності сплати податків в Україні

Джерело: розраховано автором.

пеки держави.

Спершу визначимо рівень сумлінності сплати податків. Зазначимо, що повна та своєчасна сплата податків та зборів, які є джерелом наповнення бюджету — це один із вагомих чинників створення сприятливих умов для розвитку взаємовигідної співпраці між державою та бізнесом, посилення ролі та авторитету платника податків в житті країни і підвищення загальної культури сплати податків.

Сумлінність сплати податків, поперше, відображає свідомий утилітарний розрахунок, направлений на збільшення особистого прибутку через примноження коштів у випадку несплати або фінансових втрат від покарання у разі викриття. А по-друге, трактує податкову поведінку як результат відношення особистості до уряду та податкової адміністрації, слідування соціальним нормам, індивідуального сприйняття справедливості податкової системи [7, с. 106]. Тобто податкова сумлінність визначає те, як платники позиціонують себе по відношенню до податкових органів. Вона зумовлює співпрацю або ухилення від сплати, а також виправдання такої позиції.

Рівень сумлінності сплати податків залежить від суб'єктивного сприйняття явища оподаткування, від колективного усвідомлення знань про податки, від міфів та легенд про податки та податкову поведінку інших, від національних норм та традицій, від наявних можливостей не сплачувати, від розуміння людьми поняття справедливості.

Такий показник розраховується за формулою:

$$P_{dc} = (\Sigma ПН - \Sigma ДПН) / \Sigma ПН \times 100\% \quad (1),$$

де $\Sigma ПН$ — податкові надходження до зведеного бюджету України;

$\Sigma ДПН$ — сума коштів додатково нарахованих до бюджетів та державних цільових фондів.

Як бачимо з рисунка 1 рівень сумлінності сплати податків протягом останніх п'яти років постійно знижується і вже перетнув критичну межу, що свідчить про негативні тенденції у взаємостосунках платників та податкових органів, а також про зростання в суспільстві настроїв недовіри до їх повноважень і дій.

Далі здійснимо оцінку рівня податкового навантаження. Податкове навантаження є показником, що характеризує сукупний вплив податків на економіку країни загалом чи на окремих суб'єктів господарювання, тобто фактично виступає мірилом ефективності податкової політики, який впливає на наповнення державних доходів, рівень податкових надходжень у структурі ВВП і відповідно частку ВВП на душу населення [8, с. 215].

Дослідження рівня податкового навантаження на економіку має важливе значення, оскільки від кількості податків, їх видів і ставок, диференційованості, наявності та обґрунтованості податкових пільг багато в чому залежать можливості їх стимулюючого впливу на суб'єктів економічної діяльності, їх спроможність до нагромадження й інвестування, що обумовлює міру структурних перетворень в економіці та зростання її ефективності [9, с. 115].

Податкове навантаження як фискальний показник демонструє

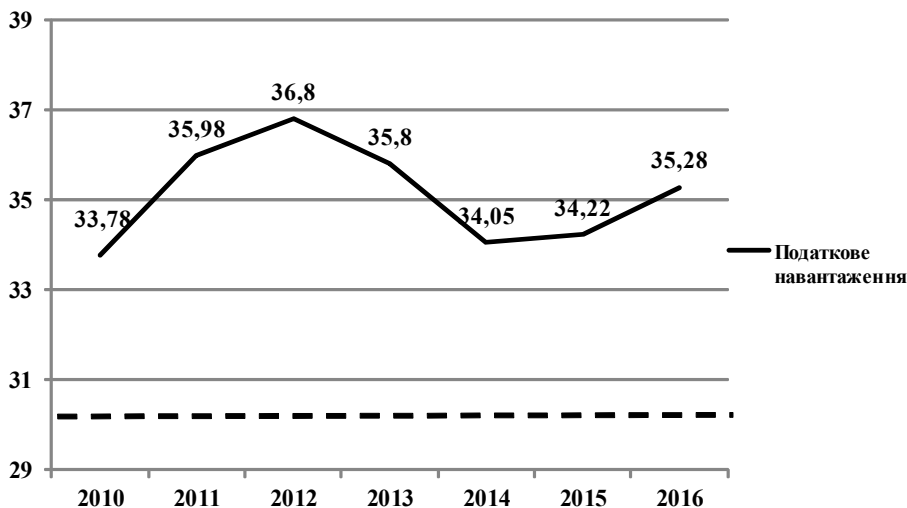

Рис. 2. Динаміка рівня податкового навантаження в Україні

Джерело: розраховано автором.

ступінь централізації й усупільнення створюваного ВВП у бюджетній системі країни та перерозподілу усупільненої частини ВВП через цю систему за допомогою надання економічним агентам суспільних благ, прямої й опосередкованої фінансової допомоги. Як цінний показник податкове навантаження характеризує вагу обов'язкових платежів на будь-яке результуюче джерело (виручка підприємства, прибуток, витрати на оплату праці, витрати домогосподарств тощо).

Визначається рівень податкового навантаження як відношення суми податкових надходжень до зведеного бюджету України до валового внутрішнього продукту у ринкових цінах (рис. 2):

$$P_{oe} = \Sigma ПН / ВВП \times 100\% \quad (2),$$

де $\Sigma ПН$ — податкові надходження до зведеного бюджету України;

ВВП — валовий внутрішній продукт.

За даними рисунку 2 можемо спостерігати, що в Україні рівень податкового навантаження перевищує критичну межу і протягом останніх років мав тенденцію до зниження, а в 2016 році його рівень знову підвищився. Проте зниження податкового навантаження є необхідною умовою виходу України з економічної кризи, що приведе до формування цілої низки позитивних зрушень в економічній і податковій сферах. Поступове зниження податкового навантаження на фізичних осіб сприятиме збільшенню заощаджень домогосподарств, підвищенню платоспроможного попиту населення, а

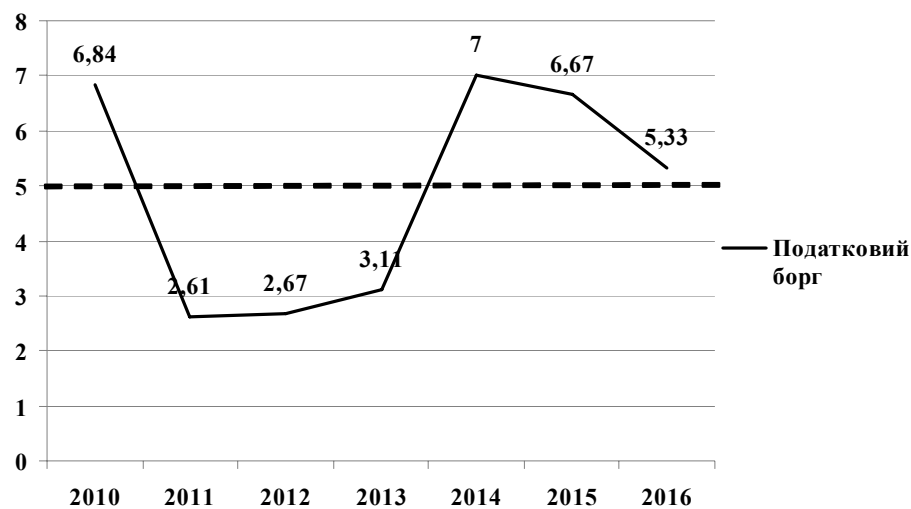

Рис. 3. Динаміка рівня податкового боргу платників податків

Джерело: розраховано автором.

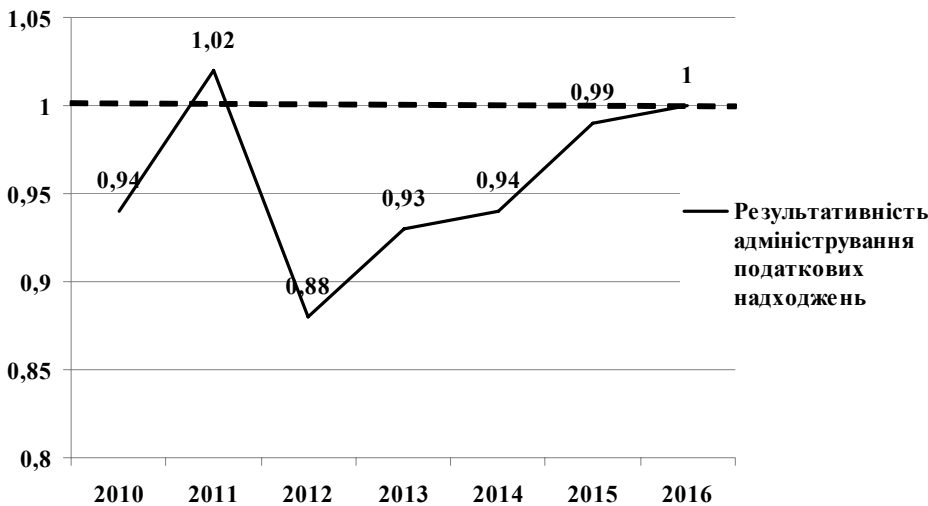

Рис. 4. Динаміка коефіцієнта результативності адміністрування податкових надходжень в Україні

Джерело: розраховано автором.

отже розвитку виробництва та збільшенню реальних доходів платників податків і, як наслідок, — зростання податкової бази.

Проаналізуємо рівень податкового боргу платників податків. Наявність податкового боргу є однією з головних проблем ефективного функціонування системи державних фінансів в Україні та спроможності держави виконувати свої зобов'язання перед громадянами, а також свідченням дисбалансів вітчизняної податкової системи та вагомим протиріччю у податкових відносинах, що склалися між державою та платниками податків.

Витоки проблеми — в обмеженості фінансових ресурсів, у незбалансованості інтересів держави та платників податків, неузгодженості їхніх поглядів на обсяг і види суспільних товарів і послуг, що має надавати держава. Платники як суб'єкти господарювання прагнуть максимізувати прибуток. Досягнення цієї мети гальмується необхідністю виконання фінансового обов'язку перед державою. Проблема загострюється, коли формуючи пропозицію суспільних благ, держава намагається максимізувати не добробут суспільства, а власну вигоду. Незадоволений якістю суспільних послуг платник ігнорує сплату податків, збільшуючи обсяг фінансових ресурсів у своєму розпорядженні.

Величина податкового боргу, його динаміка є важливими показниками, що впливають та характеризують стан соціально-економічних процесів у державі, і є індикаторами її зовнішньої конкурентоспроможності, інвестиційної привабливості. Можна стверджувати, що податковий борг прямо чи опосередковано впливає на низ-

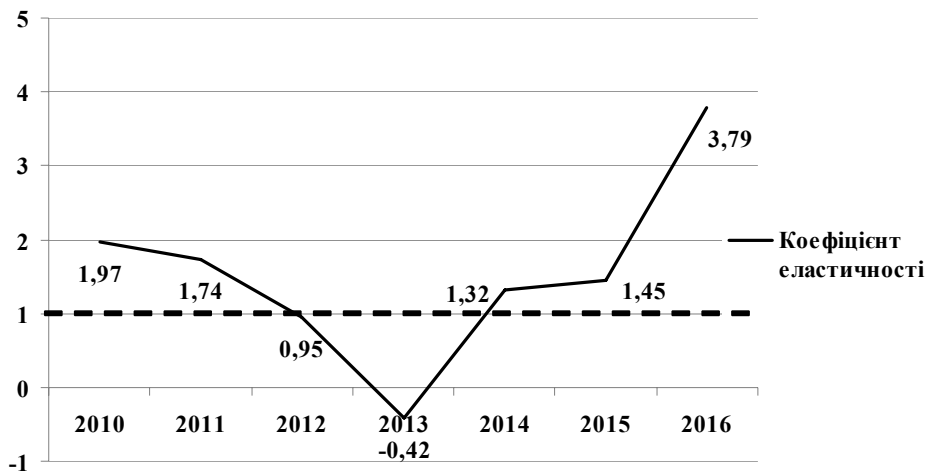

Рис. 5. Динаміка коефіцієнта еластичності в Україні

Джерело: розраховано автором.

ку макроекономічних показників, зокрема, до них належать наповненість місцевого та державного бюджетів, величина й динаміка державного боргу тощо.

Такий індекс розраховується наступним чином:

$R_{пб} = \frac{\Sigma Пб}{\Sigma ПН} \times 100\%$ (3),
де $\Sigma Пб$ — податковий борг з податкових надходжень, зборів та платежів;

$\Sigma ПН$ — податкові надходження до зведеного бюджету України.

Зобразимо результати аналізу на рисунку 3, який демонструє, що протягом останніх років індекс "Рівень податкового боргу платників податків" перевищує критичну межу. Також ми можемо спостерігати позитивну тенденцію зниження податкового боргу після його стрімкого зростання майже в тричі за період 2013—2015 рр.

Оскільки процес адміністрування податків як основа наповнення бюджету держави є основоположним з погляду фінансування послуг суспільного сектору, у нинішніх умовах оцінка результативності адміністрування податкових платежів є необхідним заходом на шляху до підвищення ефективності та транспарентності систем оподаткування і державних фінансів [10, с. 334]. Коефіцієнт результативності адміністрування податкових надходжень відображає не тільки ефективність роботи фіскальної служби, а й загальні тенденції в економіці країни. Він обчислюється як відношення обсягу податкових надходжень, що фактично надійшли до бюджету, до обсягу запланованих:

$K_{ра} = \frac{\Sigma ПНф}{\Sigma ПНпл}$ (4),

де $\Sigma ПНф$ — фактичні податкові надходження до зведеного бюджету України;

$\Sigma ПНпл$ — планові податкові надходження зведеного бюджету України.

З рисунку 4 можна зробити висновок, що протягом останніх років коефіцієнт лише в 2011 році мав позитивну тенденцію. Це пов'язано із існуванням низки чинників, які негативно впливають на якість податкового адміністрування. Основними з них є: по-перше, недосконалість та нестабільність податкового законодавства, коли платники податків не встигають адекватно реагувати на постійні зміни в порядку нарахування і сплати податків та надання податкової звітності, а окремі норми податкового законодавства допускають подвійне трактування; по-друге, поганий фінансовий стан значної кількості платників податків, що робить

об'єктивно неможливим для них сплачувати податки повною мірою; по-третє, негативне ставлення і недовіра платників податків до податкових органів, схильність до уникнення сплати податків та ухилення від оподаткування [10, с. 331]. Проте зауважимо, що після стрімкого падіння в 2012 році коефіцієнт результативності адміністрування податкових надходжень поступово зростав і за результатами 2016 року досяг порогового значення.

Наступний індекс "Коефіцієнт еластичності", який відображає загальні тенденції в економіці країни і вплив на них податків. Податкову систему вважають еластичною, якщо коефіцієнт еластичності податків вищий від 1. Це означає, що

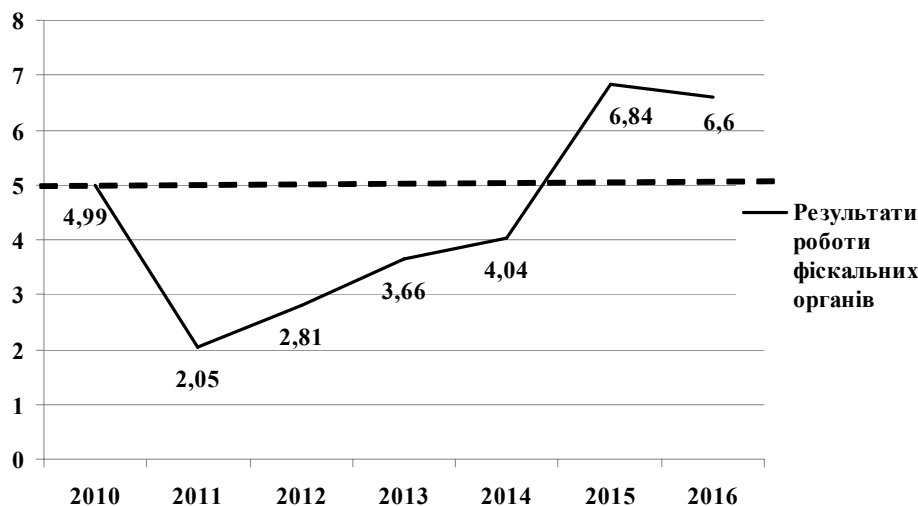

Рис. 6. Динаміка коефіцієнта результативності роботи фіскальних органів в Україні

Джерело: розраховано автором.

податкові надходження зростають швидшими темпами, ніж збільшується ВВП [11, с. 15].

Індекс розраховується за формулою:

$$К_{епн} = \frac{(ПН2 - ПН1) / ПН1}{(ВВП2 - ВВП1) / ВВП1} \quad (5),$$
 де ПН1, ВВП1 — податкові надходження до зведеного бюджету України та обсяг валового внутрішнього продукту за базовий (попередній) період;

ПН2, ВВП2 — податкові надходження до зведеного бюджету України та обсяг валового внутрішнього продукту за звітний період.

Проведені дослідження засвідчують неоднозначність тенденцій коефіцієнта еластичності податків (рис. 5), що є негативним явищем, яке обумовлене нераціональністю податкового навантаження, нестабільністю податкової політики держави та її регулюючого впливу. Визначальним у варіативних коливаннях показника еластичності податків є більш високі темпи приросту видатків держбюджету відносно ВВП та порівняно нижчі темпи приросту податкових надходжень відносно аналогічного показника ВВП.

Далі здійснимо розрахунок коефіцієнта результативності роботи фіскальних органів. При цьому варто відмітити, що діяльність фіскальних органів має на меті, з одного боку, формування фінансового базису виконання функцій держави, а з іншого — створення сприятливих умов ведення бізнесу та розвитку національної економіки. Зважаючи на це, підвищення результатив-

ності діяльності цих органів є важливим завданням на шляху збалансування системи державних фінансів та розвитку приватно-публічного партнерства. У такому контексті одним із можливих рішень на шляху підвищення ефективності та підзвітності фіскальних органів є оцінка результативності їх роботи. Тим більше, що євроінтеграційний вектор України робить оцінювання результативності діяльності ДФС України об'єктивною необхідністю.

Пропонуємо здійснювати оцінку за допомогою коефіцієнта результативності роботи фіскальних органів, який визначається наступним чином:

$$К_{оф} = \frac{\Sigma \Delta ПН}{O_y} \quad (6),$$

де $\Sigma \Delta ПН$ — сума коштів додатково нарахованих до бюджетів та державних цільових фондів України;

O_y — обсяг коштів, які було витрачено на утримання контролюючого органу.

Рисунок 6 свідчить, що в останні два роки за аналізований період показник перевищив критичну межу. І хоча це позитивне явище, воно може містити в собі приховані негативні явища такі, як посилення фіскальної спрямованості податкових органів, що в свою чергу негативно впливає на тіньову економіку.

Поширення тіньової економіки поряд з макроекономічною розбалансованістю та обмеженістю ресурсів визнані Всесвітнім економічним форумом основними глобальними ризиками майбутнього десятиріччя. Ризики тіньової економіки пов'язані з незаконною торгівлею, організованою злочинністю та корупцією. Визначається цей індикатор відповідно до Методичних рекомендацій розрахунку рівня тіньової економіки, затверджених наказом № 123 від 18.02.2009 р. Міністерством економіки України [12], і наразі має наступні значення, зображені на рисунку 7.

На початку 2015 року в умовах поширення цінових та девальваційних шоків, ескалації військового конфлікту спостерігалось подальше суттєве зростання тіньової економіки, започатковане у 2013 році. За попередніми розрахунками Мінекономрозвитку у 2016 році рівень тіньової економіки становив 43% від обсягу офіційного ВВП.

Отже, більшість індикаторів за результатами 2016 року виходять за межі порогових значень (табл. 2).

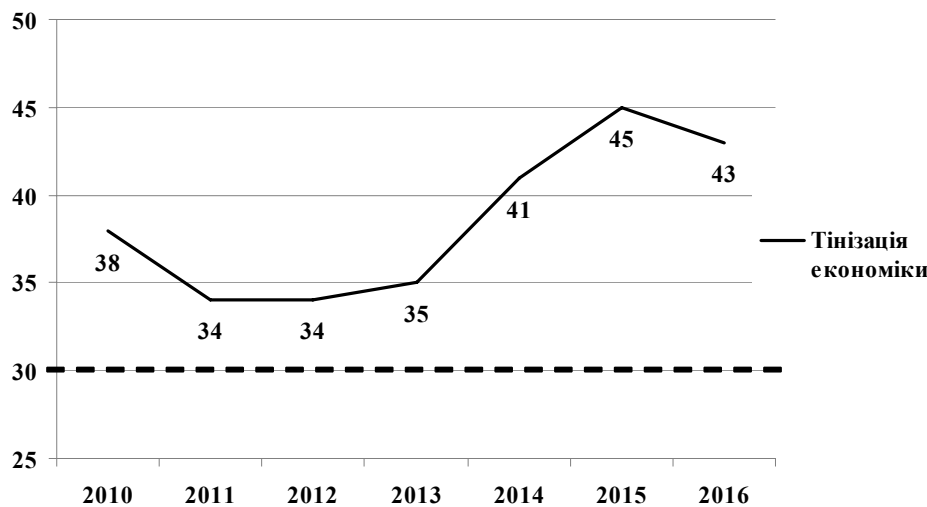

Рис. 7. Динаміка рівня тінізації економіки

Джерело: розраховано автором.

Таблиця 2. Індикатори стану податкової безпеки України

Індикатори	Порогові значення	Роки						
		2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Рівень сумлінності сплати податків (%)	≥ 95	90	97	96	94	94	93	94
Рівень загального податкового навантаження (%)	≤ 30	33,78	35,98	36,80	35,80	34,05	34,22	35,28
Рівень податкового боргу платників податків (%)	≤ 5	6,84	2,61	2,67	3,11	7,00	6,67	5,33
Коефіцієнт результативності адміністрування податкових надходжень	≥ 1	0,94	1,02	0,88	0,93	0,94	0,99	1,00
Коефіцієнт еластичності	≥ 1	1,97	1,74	0,95	-0,42	1,32	1,45	3,79
Коефіцієнт результативності роботи фіскальних органів	≥ 5	4,99	2,05	2,81	3,66	4,04	6,84	6,60
Рівень тінізації економіки (% до ВВП)	≤ 30	38	34	34	35	41	45	43

Джерело: розраховано автором.

Позитивну тенденцію мають показники сумлінності сплати податків, результативності адміністрування податків та рівня податкового боргу платників податків. Проте останній все ще перевищує критичне значення. У задовільній зоні перебувають коефіцієнт еластичності та коефіцієнт результативності податкових органів, що свідчить про посилення фіскальної спрямованості податкової системи України. Проте знову підвищився рівень податкового навантаження.

Наявність таких деструктивних тенденцій свідчить про наявність спектру загроз податковій безпеці та актуалізує потребу в визначенні загроз, які найбільш суттєво впливають на виявлені негативні довгострокові тенденції, а також зумовлює необхідність розробки заходів щодо зміцнення податкової безпеки держави, одним із яких є формування та затвердження на нормативному рівні Концепції податкової безпеки.

Література:

1. Захарова Е.А. Налоговая безопасность. Критерии ее оценки / Е.А. Захарова // Вестник Белорусского государственного экономического университета. — 2011. — № 6. — С. 63—68.
2. Тимошенко О.В. Методичні підходи до оцінювання рівня економічної безпеки держави / О.В. Тимошенко // Бізнес Інформ — 2014. — № 6. — С. 32—37.
3. Мартынюк В.П. Оценка отдельных показателей фискальной безопасности государства / В.П. Мартынюк, О.В. Баранецкая // Бізнес Інформ. — 2013. — № 8. — С. 15—21.
4. Дячек С.М. Оцінка рівня фінансової безпеки держави: проблеми та шляхи вирішення / С.М. Дячек, Ю.О. Легенчук // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Сер.: Економічні науки. — 2013. — № 2. — С. 219—226.
5. Цимбалюк І.О. Податкова безпека в системі фінансової безпеки держави: [кол. монографія] / За заг. ред. О.В. Кендюхова // Стратегічне управління національним економічним розвитком: монографія: в 2 т. — Донецьк: ДВНЗ "ДонНТ", 2013. — Т. 2. — 392 с.
6. Луценко І.С. Методичний підхід до оцінювання рівня податкової безпеки держави / І.С. Луценко // Науковий вісник Херсонського державного університету. — 2015. — № 12. — С. 159—163.
7. Гюлтекін О.А. Теоретичний аналіз феномену податкової сумлінності / О.А. Гюлтекін // Фінанси України. — 2011. — № 8. — С. 105—107.
8. Дропа Я., Чабан І. Податкове навантаження та його вплив на економіку України // Формування ринкової економіки в Україні. — 2009. — Вип. 19. — С. 213—218.
9. Мельничук О.П. Податкове навантаження у системі оподаткування України / О.П. Мельничук, О.В. Мельник // Економіка і регіон. — 2014. — № 2. — С. 114—120.
10. Проскура К.П. Комплексне оцінювання ефективності податкового адміністрування в Україні / Катерина Петрівна Проскура // Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: С.І. Шкарабан (голов. ред.) та ін. —

Тернопіль: Видавничо- поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету "Економічна думка", 2013. — Т. 14. — № 1. — С. 330—340.

11. Виклюк М.І. Діагностика сучасного стану індикаторів розвитку податкової системи України / М.І. Виклюк, Ю.Є. Мостіпан // Фінансовий простір. — 2013. — № 3. — С. 14—21.

12. Про затвердження Методичних рекомендацій розрахунку рівня тіньової економіки, Наказ Міністерства економіки від 18.02.2009 № 123 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/LegislativeActs/Detail?lang=uk-UA&id=4bb297a0-c900-404f-8c6f-5f76f18b1503>

References:

1. Zakharova, E. A. (2011), "Tax security. Criteria for its evaluation", Vestnyk Belorusskoho hosudarstvennogo ekonomicheskoho unyversyteta, vol. 6, pp. 63—68.
2. Tymoshenko, O. V. (2014), "Methodological approaches to assessing the level of economic security", BiznesInform, vol. 6, pp. 32—37.
3. Martyniuk, V. P. and Baranetskaya, O. V. (2013), "Assessment of selected indicators of financial security of the state", Biznes Inform, vol. 8, pp. 15—21.
4. Dyachek, S. M. and Lehenchuk, J. O. (2013), "Assessment of financial security of the State: problems and solutions", Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho tekhnologichnoho universytetu. Ser.: Ekonomichni nauky, vol. 2, pp. 219—226.
5. Tymbalyuk, I. O. (2013), Podatkova bezpeka v systemi finansovoyi bezpeky derzhavy [Tax security in the system financial security of the state], DonNT, Donetsk, Ukraine.
6. Lutsenko, I. S. (2015), "The methodical approach to assessing the state security tax", Naukovyy visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu, vol. 12, pp. 159—163.
7. Hyultekin, O. A. (2011), "Theoretical analysis of the phenomenon of tax good faith", Finansy Ukrainy, vol. 8, pp. 105—107.
8. Dropa, Ya. and Chaban, I. (2009), "The tax burden and its impact on the economy of Ukraine", Formuvannya rynkovoyi ekonomiky v Ukraini, vol. 19, pp. 213—218.
9. Melnychuk, O. P. and Melnyk, O. V. (2014), "The tax burden in the tax system Ukraine", Ekonomika i rehion, vol. 2, pp. 114—120.
10. Proskura, K. P. (2013), "Comprehensive evaluation of the effectiveness of tax administration in Ukraine", Ekonomichnyy analiz: zb. nauk. Prats [Collection of scientific articles], Ternopil, Ukraine, pp. 330—340.
11. Vykylyuk, M. I. and Mostipan, J. Y. (2013), "Diagnostic the current state of indicators of development of Ukraine's tax system", Finansovyy prostir, vol. 3, pp. 14—21.
12. Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine (2009), "On approval of guidance calculation of the shadow economy", available at: <http://www.me.gov.ua/LegislativeActs/Detail?lang=uk-UA&id=4bb297a0-c900-404f-8c6f-5f76f18b1503> (Accessed 18 February 2009).

Стаття надійшла до редакції 02.03.2017 р.